

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора економічних наук, доцента
Халатур Світлани Миколаївни
на дисертаційну роботу Савіна Руслана Сергійовича
на тему: «Фінансування діяльності міжнародних агрохолдингів на
глобальному ринку сільськогосподарської продукції»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

1. Актуальність теми дисертації

Позитивна кон'юнктура світових сільськогосподарських ринків сприяла зростанню привабливості сектору АПК. Аграрний сектор в умовах глобалізації, загострення конкурентної боротьби на світових товарних ринках та з огляду на питання продовольчої безпеки потребує нових підходів до його організації, формування ефективної системи управління, створення сприятливого інвестиційного клімату і впровадження інновацій, розбудови інфраструктури.

У світовій та вітчизняній аграрній науці існує думка, що саме великі корпорації з висококонцентрованим виробництвом стають нерідко визначальним чинником у досягненні державами конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Тільки великі підприємства, контролюючи тисячі гектарів землі, здатні виробити необхідні обсяги продукції, залучити інвестиції, забезпечити високу продуктивність, нарощувати експортний потенціал країни.

Агрохолдинги з одного боку, дозволяють забезпечити високу продуктивність та дохідність сільського господарства, підтримують певні напрями продовольчої безпеки держави. З іншого боку, неконтрольований розвиток агрохолдингів здатен істотно погіршити економічну конкуренцію на ринку землі, що матиме негативні наслідки для сталого функціонування економіки. Ефективність діяльності агрохолдингів, забезпечення високих темпів розвитку характеризується рівнем їх фінансового потенціалу. На сучасному етапі все більше зростають запити до обґрунтування системи управління та фінансування діяльності агрохолдингів.

З огляду на це, дисертаційна робота Савіна Руслана Сергійовича, що присвячена комплексному дослідженню особливостей фінансування діяльності міжнародних агрохолдингів на глобальному ринку сільськогосподарської продукції, має велике науково-практичне значення.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (№ державної реєстрації 0116U001990), у межах якої здійснено дослідження особливостей фінансування діяльності міжнародних агрохолдингів у глобальних умовах розвитку (довідка № 124-09/18 від 12.09.2018).

3. Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Результати, висновки і рекомендації дисертаційної роботи Савіна Руслана Сергійовича є обґрунтованими і достовірними, оскільки вони базуються на методологічних засадах економічної теорії, детальному опрацюванні наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених з досліджуваної проблематики, отримані з використанням даних офіційних публікацій міжнародних організацій, як Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО), база даних ООН з міжнародної статистики торгівлі товарами, Світова організація торгівлі, Всесвітній банк, матеріали Державної служби статистики України та ін. Крім того, у дисертаційній роботі використано річні звіти та звіти про прибутки і збитки агрохолдингів; інформаційні й аналітичні матеріали національних і зарубіжних науково-дослідницьких центрів та інститутів.

Достовірність отриманих результатів підтверджується їх апробацією на п'яти міжнародних науково-практичних семінарах і конференціях, а також висвітленням у наукових публікаціях автора. За результатами проведеного дослідження дисертантом опубліковано 12 наукових праць, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України (у т.ч. 3 статті, що входять до міжнародних наукометричних баз), 1 наукова стаття – у зарубіжному спеціалізованому виданні, 2 розділи у колективних монографіях і 5 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,1 друк. арк., із яких особисто автору належить 4,5 друк. арк. Публікації повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи, а автореферат відповідає її змісту.

4. Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну та були отримані особисто дисертантом. Наукова новизна отриманих результатів полягає у поглибленні науково-теоретичних засад дослідження фінансування

діяльності міжнародних агрохолдингів на глобальному ринку сільськогосподарської продукції та обґрунтуванні організаційно-економічного механізму фінансування діяльності агрохолдингів в Україні у процесі євроінтеграції. До найбільш вагомих положень наукової новизни дисертаційної роботи слід віднести наступне:

- удосконалений методичний підхід до дослідження інвестиційної привабливості світових агрохолдингів, що на відміну від існуючих базується на їх кластеризації за показниками фінансово-економічної діяльності. Запропонований методичний підхід дозволив визначити п'ять груп міжнародних агрохолдингів, для яких проведено аналіз їх слабких та сильних сторін, побудовано класифікаційні функції та моделі аналізу часових рядів, які формують множину прогнозних значень показників функціонування агрохолдингів;

- організаційно-економічні засади формування стратегічних напрямів розвитку агрохолдингів України, автором розроблено стандартизований алгоритм, що включає визначення сценаріїв розвитку агрохолдингів, розрахунок ймовірностей їх переходу з одного кластеру до іншого, побудова матриці стратегічних рішень та розробка стратегічних рішень з урахуванням можливостей їх фінансування;

- за рахунок обґрунтування моделі вертикально інтегрованого агрохолдингу із включенням сировинного виробництва в якості його структурного підрозділу дістав подальшого розвитку теоретичний підхід до розуміння сутності та специфіки діяльності міжнародних агрохолдингів, що, на відміну від існуючих, спрощує отримання кредитних ресурсів, полегшує контроль за фінансовими потоками і забезпечує ефективну реалізацію стратегічних рішень;

- на основі використання багатофакторних методів дослідження дістав подальшого розвитку методичний інструментарій комплексного оцінювання рівня капіталізації діяльності міжнародних агрохолдингів і перспектив їх розвитку на глобальному ринку сільськогосподарської продукції, що дозволило змодельовати три сценарії розвитку міжнародних агрохолдингів (стандартний, оптимістичний і песимістичний);

- за рахунок надання рекомендацій стосовно формування п'яти стратегій поведінки на глобальному ринку сільськогосподарської дістав подальшого розвитку науково-практичний підхід до розробки заходів щодо покращення якості управлінських рішень і посилення конкурентоспроможності провідних агрохолдингів України;

- дістав подальшого розвитку організаційно-економічний механізм фінансування діяльності міжнародних агрохолдингів в Україні у процесі євроінтеграції, з метою підвищення рівня їх конкурентоспроможності на європейському та глобальному ринках сільськогосподарської продукції.

5. Повнота викладення результатів в опублікованих роботах

Основні положення і результати дослідження викладені автором у 12 наукових працях, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України (у т.ч. 3 статті, що входять до міжнародних наукометричних баз), 1 наукова стаття – у зарубіжному спеціалізованому виданні, 2 розділи у колективних монографіях і 5 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,1 друк. арк., із яких особисто автору належить 4,5 друк. арк.

Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Наукові положення, висновки й рекомендації, які викладені в дисертації та виносяться на захист, були отримані автором самостійно.

Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає необхідним вимогам щодо публікацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук відповідно до встановлених вимог МОН України.

6. Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Результати дисертаційної роботи є обґрунтованими й достовірними, мають важливе значення для науки і практичної діяльності. Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у концептуалізації стратегічних напрямків, моделей, заходів і пропозицій щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що викладені автором теоретичні положення й практичні рекомендації удосконалюють основу для подальших досліджень у напрямку аналізу умов фінансування діяльності міжнародних агрохолдингів на глобальному ринку сільськогосподарської продукції та можуть бути використані для прогнозування їх діяльності і розробки науково-практичних рекомендацій щодо стратегічних напрямів розвитку міжнародних агропромислових формувань в Україні..

Автореферат дисертації адекватно відображає зміст роботи: містить основні положення дослідження, відповідає вимогам, які висуваються до написання кандидатських дисертацій.

Практичне значення роботи підтверджується довідками про впровадження отриманих результатів в діяльності таких установ та організацій: Департамент міжнародного співробітництва Харківської міської ради (довідка № 719/01-03-28 від 21.09.2018); банк «Грант» (довідка №294 від 22.09.2018). Основні наукові положення та отримані результати дослідження використовуються в навчальному процесі для студентів факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Економіка

України», «Міжнародні фінанси» (довідка № 121-09/18 від 04.09.2018).
Відповідні довідки надано.

7. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Опубліковані автором дослідження наукові роботи та автореферат відображають основні положення змісту дисертації. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

8. Дискусійні положення та недоліки щодо змісту дисертаційної роботи та автореферату

Відзначаючи загалом достатній науковий рівень дисертаційної роботи Савіна Руслана Сергійовича, слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, до яких слід віднести такі.

1. Позитивно оцінюючи внесок автора в удосконалення методичного інструментарію дослідження діяльності агрохолдингів, а саме розробку алгоритму оцінювання рівня капіталізації діяльності міжнародних агрохолдингів на основі економетричних методів, використання якого надає можливість скласти рейтинг впливу відповідних показників на глобальні процеси діяльності міжнародних агрохолдингів та виявити найбільш важливі з них, за допомогою яких формують стратегії їх розвитку (стор. 65-71), маємо зазначити, що чітке визначення параметрів, індикаторів та критеріїв, за якими має проводитись оцінка рівня капіталізації діяльності міжнародних агрохолдингів та подальше ранжування підвищило б обґрунтованість та доказовість отриманих результатів.

2. Цінними у теоретичному та прикладному аспектах є побудовані автором прогностичні моделі діяльності українських агрохолдингів за період 2007-2017 рр. на основі моделі аналізу часових рядів, метою яких є подальше визначення місця міжнародних агрохолдингів в світовому конкурентному просторі та розробки сценаріїв їх поведінки (стор. 116-120).

Віддаючи належну увагу методам аналізу часових рядів, хотілось би зауважити, що як і більшість інших видів аналізу, аналіз часових рядів передбачає, що дані містять систематичну складову (зазвичай включає кілька компонент) і випадкову помилку, яка ускладнює виявлення регулярних компонент. Більшість методів дослідження часових рядів включає різні способи фільтрації помилок, що дозволяють побачити регулярну складову більш чітко. Тому визначення помилки прогнозу, у т.ч. абсолютних і

відносних критеріїв точності прогнозу, стійкість моделі, а також перевірка побудованих моделей на адекватність, визначає точність прогнозу та його обґрунтованість.

3. Не заперечуючи висновок автора щодо необхідності державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств АПК задля подолання інвестиційної кризи в АПК за такими напрямками: 1) стимулювання стійкого платоспроможного попиту підприємств переробної промисловості й населення на вітчизняну сільськогосподарську сировину і продовольство; 2) підвищення ефективності регулювання імпорту сільськогосподарської продукції, сировини, продовольства; 3) регулювання цінового паритету та контролю за діяльністю природних монополій; 4) регулювання сільськогосподарських підприємств й утворення корпоративних структур; 5) розгортання системи державної підтримки сільськогосподарських виробників (стор. 153), маємо зауважити, що, на нашу думку, запропонування конкретних рекомендацій щодо вдосконалення заходів державної підтримки значно підвищило б практичну цінність роботи.

4. Особливий науковий інтерес викликає запропонований автором алгоритм формування стратегічних напрямків розвитку великих агропромислових формувань України (стор. 162), на основі якого визначено сценарії розвитку великих агропромислових формувань України та їх можливий перехід до інших кластерів (складено графі переходів), розроблено матриця стратегічних рішень, що дозволяє визначити 10 основних квадрантів, залежно від яких здійснюється розробка стратегічних рішень, та запропоновано стратегічні напрями розвитку міжнародних агрохолдингів в Україні (стор. 175).

Однак, автор оминає питання загрози агрохолдингізації, яка може становити загрозу для продовольчої незалежності країни. Тому, на нашу думку, необхідним є розробка правових принципів впровадження економічних механізмів соціальної відповідальності міжнародних агрохолдингів за розвиток сільських територій і державної підтримки соціально-орієнтованих організаційно-правових форм господарювання на основі кооперування, що сприятиме ефективній реалізації аграрного потенціалу України в національних інтересах. Це може стати підґрунтям для подальшого дослідження автора.

5. У дисертації є певні редакційні упущення та неточності. Також, у деяких випадках текст носить суто описовий характер (стор. 35-36, 43-45, 48, 55, 125-126 тощо).

Водночас, висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки й цінності дисертаційної роботи.

9. Загальні висновки по дисертаційній роботі

Дисертація Савіна Руслана Сергійовича «Фінансування діяльності міжнародних агрохолдингів на глобальному ринку сільськогосподарської продукції» є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить наукову новизну, має високий рівень актуальності, вагоме теоретичне і практичне значення для поглиблення теоретико-методичних основ дослідження фінансування діяльності міжнародних агрохолдингів в глобальних умовах розвитку світового господарства.

За сукупністю якісних та формальних ознак щодо актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірності та новизни, повноти викладення в опублікованих працях, подана до захисту дисертація відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пунктам 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (із змінами та доповненнями, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19 серпня 2015 р. та №1159 від 30 грудня 2015 р.), а її автор – Савін Руслан Сергійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи
та страхування Дніпровського державного
аграрно-економічного університету
Міністерства освіти і науки України

Халатур С.М.

Підпис Халатур С.М. засвідчує
начальник відділу кадрів ДДАБУ

Логожа Т.М.

